

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Zielonej Górze

LZG – 4101-08-01/2012

P/12/094

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/12/094 – Profilaktyka narkomanii w szkołach.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontroler	Anna Tronowicz, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 82718 z dnia 12 września 2012 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Szkoła Podstawowa nr 18, ul. Francuska 10, 65-941 Zielona Góra. (dowód: akta kontroli str. 3)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Andrzej Brychcy, dyrektor Szkoły. Poprzednio, tj. od 1 września 2004 r. do 31 sierpnia 2012 r. funkcję tę sprawowała Małgorzata Dmuch. (dowód: akta kontroli str. 4-9)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Uzasadnienie oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie¹ ocenia działalność kontrolowanej jednostki w zakresie planowania oraz wdrażania działań dotyczących profilaktyki narkomanii w latach szkolnych 2010/2011 oraz 2011/2012.

Szkolne Programy Profilaktyczne na lata 2010/2011 i 2011/2012 (zwane dalej *Programami*) opracowano rzetelnie, w oparciu o rozpoznanie środowiska szkolnego i zidentyfikowane występujące w nim zagrożenia. Przy ich konstruowaniu skorzystano z wyników ewaluacji Programów realizowanych w latach poprzednich. Profilaktyką narkomanii objęto uczniów wszystkich klas, z każdego poziomu nauczania. Zrealizowano wszystkie zaplanowane działania, a ich trafność i rzetelność realizacji potwierdziło Kuratorium Oświaty, dokonując ewaluacji zewnętrznej.

Zrealizowano również zalecenia Ministerstwa Edukacji Narodowej² w zakresie przybliżenia uczniom i ich rodzicom problematyki tzw. „dopalaczy”.

W ramach działań wychowawczych i zapobiegawczych, kadra pedagogiczna uczestniczyła w szkoleniach dotyczących przeciwdziałania narkomanii.

NIK pozytywnie ocenia również współpracę Szkoły z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną oraz pomoc psychologiczno-pedagogiczną, która udzielana była przez pedagoga i psychologa szkolnego na zasadach określonych w odpowiednich przepisach prawa³.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

² Pismo MEN z 5 października 2010 r., nr DZSE-3-AT-045-11/2010.

³ rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 11, poz. 114).

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Planowanie działań z zakresu profilaktyki narkomanii

1.1. Szkolny Program Profilaktyki

Opis stanu
faktycznego

Zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół⁴, działalność edukacyjna szkoły jest określona m.in. przez program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym.

Na każdy rok szkolny 2010/2011 i 2011/2012 tworzony był odrębny Szkolny Program Profilaktyki, zawierający 10 celów do osiągnięcia. Dokumenty te były w zasadzie tożsame co do treści - wymieniały jednakowe cele strategiczne, zadania służące ich realizacji oraz ich formę, a także osoby odpowiedzialne. Niewielkie różnice polegały na wprowadzeniu w Programie na lata 2011/2012 po jednym dodatkowym zadaniu, w celu zakładającym przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym (cel nr 7) oraz promowaniu zdrowego stylu życia (cel nr 10), a w celu obejmującym psychoedukację dzieci i rodziców (...) wymieniono dodatkowo dwa sposoby realizacji określonych zadań.

(dowód: akta kontroli str. 10-36, 69)

Programy zostały zatwierdzone we wrześniu 2010 r. i 2011 r. uchwałą Rady Pedagogicznej⁵, a w przypadku Programu na lata 2011/2012 uchwała poprzedzona została akceptacją Rady Rodziców. Program na lata 2010/2011 nie był uchwalony przez Radę Rodziców - został on ustalony przez dyrektora Szkoły, jednakże bez uzgodnienia z Lubuskim Kuratorem Oświaty. Dodatkowo obydwa Programy przedstawione zostały na zebraniach z rodzicami.

(dowód: akta kontroli str. 64-70)

Wicedyrektor Szkoły Małgorzata Dmucha, sprawująca w kontrolowanych latach funkcję dyrektora Szkoły wyjaśniła, że we wcześniejszych latach (...) Rada Rodziców była zapoznawana ze Szkolnym Programem Profilaktyki na pierwszym spotkaniu z Radą Rodziców (pod koniec września). Opiniowała Program, nigdy nie wnosząc uwag, uzasadniając ich brak nie posiadaniem wiedzy w zakresie podstawy programowej oraz jej spójności z treściami Szkolnego Programu Profilaktyki.

(dowód: akta kontroli str. 185)

Programy oparte były na corocznej diagnozie zjawiska używania przez uczniów substancji psychoaktywnych, polegającej na analizowaniu przez kadrę psychologiczno-pedagogiczną rodzaju niepożądanych zachowań uczniów. Według tych analiz, nie wystąpiły zdarzenia związane z posiadaniem bądź zażywaniem narkotyków.

(dowód: akta kontroli str. 174-175)

Prawidłowość wyników diagnozy zagrożeń została potwierdzona przez Kuratorium Oświaty, które w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego przeprowadziło

⁴Na podstawie § 4 ust. 1-2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17.) oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. nr 51, poz. 548 e zm.).

⁵Przewodniczącym Rady Pedagogicznej była Małgorzata Dmucha.

w Szkole ewaluację zewnętrzną⁶, dotyczącą efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły.

(dowód: akta kontroli str. 71-89)

Realizacja każdego z zadań ujętego w Programach miała następować w całym roku szkolnym. Dokładny termin realizacji określono w jednym przypadku⁷.

Obok zadań, których realizacja miała prowadzić do osiągnięcia zaplanowanego celu, sformułowanych konkretnie i jednoznacznie, ujęto zadania i opisano sposób ich realizacji w sposób ogólnikowy⁸.

(dowód: akta kontroli str. 10-36, 64-70)

Zdaniem Małgorzaty Dmucha, ogólnikowe sformułowanie zadania daje nauczycielowi możliwość realizacji treści programowej w różny sposób, poprzez dostosowanie do potrzeb danej klasy. Ogólnikowość zadań pociągnęła za sobą konieczność ogólnikowego zakreszenia ram czasowych do wykonania zadań.

(dowód: akta kontroli str. 186)

Każdy z Programów określał adresata zaplanowanego zadania, osobę odpowiedzialną za jego realizację, jego formę oraz okres, w jakim nastąpi jego realizacja.

(dowód: akta kontroli str. 10-36, 64-70)

Za sporządzenie projektów Programów odpowiedzialny był Zespół ds. Profilaktyki i Promocji Zdrowia⁹, który przy ich tworzeniu współpracował z Policją oraz przedstawicielami PCK.

(dowód: akta kontroli str. 64-70, 190-197)

Działania mające na celu przeciwdziałanie narkomanii ujęte zostały w Programie i służyć miały realizacji celu strategicznego nr 8 „Psychoedukacja dzieci i rodziców dotycząca szkodliwości nikotyny i alkoholu dla zdrowia i wpływ środków uzależniających na relacje z innymi”. Obejmowały one zapoznanie uczniów z negatywnym wpływem substancji uzależniających na organizm człowieka, na relacje interpersonalne oraz funkcjonowanie w grupie, a także pedagogizację rodziców. Cele nie były mierzalne (nie określono wskaźników do ich osiągnięcia) – realizowane zadania miały prowadzić do wzmocnienia pożądanych postaw oraz osiągnięcia innych celów strategicznych¹⁰.

(dowód: akta kontroli str. 12, 20-21, 26, 34, 64-70)

Programy określały głównie działania z zakresu profilaktyki uniwersalnej (pierwszorzędowej). Zgodnie z ich założeniami, profilaktyka dotyczyć miała ogółu dzieci i młodzieży, w celu promowania zdrowego stylu życia, opóźnienia inicjacji związanej z używkami oraz przekazania informacji o konsekwencjach użycia środków uzależniających. Osiągnięcie sześciu celów¹¹ nastąpić miało poprzez

⁶ Pismo Lubuskiego Kuratora Oświaty z 2 stycznia 2012 r., nr KO.II.5531.55.2011.MB.

⁷ Cel zakładający psychoedukację dzieci i rodziców (...), w Programie na rok szkolny 2011/2012.

⁸ oddziaływanie wychowawcze i pedagogiczne nauczycieli, wychowawców, pedagoga, psychologa; pedagogizacja rodziców; realizacja na godzinach wychowawczych i w czasie przerw w zajęciach lekcyjnych tematyki bezpieczeństwa.

⁹ W skład Zespołu (na lata 2010/2011 i 2011/2012) wchodziło 9 nauczycieli, w tym: 5 edukacji wczesnoszkolnej, 2 wychowania fizycznego, nauczyciela przyrody oraz wychowawcy świetlicy. Zespół powoływany był przez Radę Pedagogiczną, na jej pierwszym w roku szkolnym posiedzeniu.

¹⁰ Ich realizacja miała doprowadzić do osiągnięcia celu nr 7 tj. „Przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym (przemocy i agresywnym zachowaniom)” oraz celu nr 5 „Kształtowanie ważnych psychologicznie i społecznie umiejętności- jestem ostrożny w kontaktach z nieznanymi (w tym kontaktach drogą internetową) oraz właściwych postaw wobec zagrożeń wynikających z przynależności do grup nieformalnych”.

¹¹ Udzielanie pomocy uczniom w celu odniesienia sukcesów na miarę ich możliwości - nr 1, kształtowanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach problemowych - nr 2, kształtowanie ważnych psychologicznie i społecznie umiejętności - nr 5, przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym - nr 7, psychoedukacja dzieci i rodziców (...) - nr 8, psychoedukacja dotycząca odpowiedzialności za bezpieczeństwo swoje i innych - nr 9.

podejmowanie zarówno działań z poziomu profilaktyki uniwersalnej, jak również selektywnej¹².

(dowód: akta kontroli str. 10-36, 64-70)

Żaden z programów nie przewidywał przeprowadzenia programów profilaktycznych, których skuteczność została potwierdzona poprzez zamieszczenie w Banku Programów Profilaktycznych ORE, programów rekomendowanych przez KBPN czy też zamieszczonych w bazie EMCDDA.

Małgorzata Dmuch wyjaśniła, że nauczyciel ma dowolność stosowania metod i form realizacji podstawy programowej jak również programu profilaktyki. Nie oznacza to jednak, że z programów takich nie korzystał. W latach 2010/2011 i 2011/2012 realizowane były programy lub elementy następujących programów: „Spójrz inaczej”, „Spójrz inaczej na agresję”, „Cukierki”, „Nie pal przy mnie proszę”.

(dowód: akta kontroli str. 10-36, 64-70, 187)

Spośród ww. programów tylko program „Cukierki” dotyczył profilaktyki narkomanii.

(dowód: akta kontroli str. 105-117)

Realizacja zaplanowanych działań najczęściej przybierała formę indywidualnych rozmów wychowawców, pedagoga, psychologa z uczniami i rodzicami, przeprowadzania zajęć dotyczących działań profilaktycznych przez pedagoga, psychologa, wychowawcę w ramach godzin wychowawczych oraz zajęć socjoterapeutycznych. Program nie określał liczby godzin na realizację określonego działania - wskazywał, że jego realizacja nastąpić ma w trakcie całego roku szkolnego¹³.

(dowód: akta kontroli str. 10-36, 64-70)

Adresatami planowanych działań profilaktycznych byli uczniowie, nauczyciele, pedagodzy/psycholog, rodzice.

(dowód: akta kontroli str. 10-36, 64-70)

Żaden z Programów nie przewidywał przeprowadzenia ewaluacji. Cele strategiczne sformułowane były konkretnie.

(dowód: akta kontroli str. 10-36, 64-70)

Zespół ds. Profilaktyki i Promocji Zdrowia odpowiedzialny za sporządzenie Programu, składał się z 9 osób. Żadna z nich nie uczestniczyła w szkoleniu poświęconym tematyce tworzenia szkolnych programów profilaktycznych.

(dowód: akta kontroli str. 64-70)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

Szkolny Program Profilaktyki na lata 2010/2011 nie został, stosowanie do brzmienia art. 54 ust. 4 ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹⁴, uzgodniony przez dyrektor Szkoły z organem sprawującym nadzór pedagogiczny, do czego była ona zobowiązana w sytuacji nieuchwalenia Programu przez Radę Rodziców w porozumieniu z Radą Pedagogiczną.

(dowód: akta kontroli str. 66)

¹² W formie indywidualnych rozmów wychowawców, pedagoga, psychologa z uczniami, rodzicami, uczestnictwo uczniów w zajęciach socjoterapeutycznych czy też kierowanie do specjalistów.

¹³ Zadanie realizowane w formie spotkań z rodzicami, w ramach celu dotyczącego kształtowania umiejętności radzenia sobie w sytuacjach problemowych (cel nr 2) oraz kształtowania ważnych psychologicznie i społecznie umiejętności (...) – cel nr 5.

¹⁴ Dz. U. 256, poz. 2572 ze zm.

Małgorzata Dmuch jako przyczynę opisanej nieprawidłowości wskazała przeoczenie i duży zakres obowiązków wykonywanych w początku roku szkolnego.

(dowód: akta kontroli str. 185)

1.2. Plany doskonalenia nauczycieli

Opis stanu faktycznego

Plany szkoleń nauczycieli na lata 2010/2011 i 2011/2012 przewidywały w każdym roku szkolnym udział w 3 szkoleniach z zakresu profilaktyki, z czego w latach 2010/2011- 4 nauczycieli (5,13 % ogółu) i w latach 2011/2012 - 7 nauczycieli (5,88 %). W planach szkoleń w latach:

- 2010/2011 – ujęto szkolenie dotyczące tzw. „dopalaczy” i 2 konferencje o wczesnej pomocy dzieciom zagrożonym niedostosowaniem społecznym oraz o nadpobudliwości psychoruchowej wśród dzieci w wieku szkolnym;
- 2011/2012 zaplanowano 3 szkolenia dotyczące agresji i przemocy w szkole oraz w rodzinie, wpływu środków uzależniających na zdrowie oraz relacji pomiędzy „dopalaczami” a zagrożeniem zdrowia i życia dziecka.

(dowód: akta kontroli str. 90-94)

Szkolne Programy Profilaktyki na ww. lata szkolne nie przewidywały szkolenia kadry pedagogicznej w zakresie działań profilaktycznych w zakresie uzależnień.

(dowód: akta kontroli str. 10-36)

Ustalone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

1.3. Procedury postępowania w sytuacjach szczególnych zagrożeń

Opis stanu faktycznego

Strategia działań wychowawczych i zapobiegawczych oraz interwencyjnych wobec dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem, o której mowa w § 10 rozporządzenia z 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem¹⁵, nie została w Szkole opracowana, a statut Szkoły nie przewidywał jej utworzenia.

(dowód: akta kontroli str. 98)

Wyjaśniając przyczynę braku tego dokumentu Małgorzata Dmuch stwierdziła, że wśród populacji szkolnej nie stwierdzono zespołu zjawisk psychicznych i oddziaływań środowiskowych stwarzających wysokie prawdopodobieństwo powstania zależności od środków odurzających lub substancji psychotropowych, a także nie stwierdzono występowania jednostek, które sporadycznie używają środków odurzających lub substancji psychotropowych. Na terenie szkoły nie było sytuacji występowania narkotyków, środków odurzających lub innych środków psychotropowych, a także nie posiadaliśmy wiedzy w zakresie, aby rodzice uczniów używali lub byli uzależnieni od narkotyków lub środków uzależniających.

(dowód: akta kontroli str. 187)

W Szkole opracowano i wdrożono w formie procedur niektóre elementy ww. strategii:

- procedurę postępowania nauczycieli w sytuacjach kryzysowych, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożenia dzieci demoralizacją i przestępczością;
- procedurę postępowania w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia uczniów;

¹⁵ Dz. U. Nr 26, poz. 226.

- procedurę współpracy z kuratorem sądowym.

(dowód: akta kontroli str. 95-98)

Treść procedury postępowania nauczycieli w sytuacjach kryzysowych (...) obejmowała postępowanie nauczyciela, gdy ten podejrzewa, że na terenie szkoły znajduje się uczeń będący pod wpływem alkoholu lub narkotyków. Nie uregulowano natomiast pozostałych sposobów postępowania, ujętych w *Procedurach postępowania nauczycieli i metodami współpracy szkół z Policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności: narkomanią, alkoholizmem, prostytutką*¹⁶, tj. sposobu postępowania, gdy nauczyciel znajduje na terenie szkoły substancję przypominającą narkotyki; gdy podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyki; gdy uczeń taką substancję posiada, czy też postępowania wobec ucznia-sprawcy czynu karalnego lub przestępstwa, oraz ucznia, który stał się ofiarą takiego czynu.

(dowód: akta kontroli str. 95-97)

W trakcie kontroli NIK ustanowiona została procedura postępowania nauczycieli i metody współpracy szkoły z policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności narkomanią i alkoholizmem, która opisywała sposób postępowania nauczycieli we wszystkich sytuacjach kryzysowych, wymienionych w *Procedurach postępowania nauczycieli i metodami współpracy szkół z Policją (...)*.

(dowód: akta kontroli str. 99-103)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym obszarze.

2. Wdrażanie działań z zakresu profilaktyki narkomanii

2.1. Realizacja działań profilaktycznych

Opis stanu
faktycznego

a) Wszystkie działania podejmowane w Szkole z zakresu profilaktyki narkomanii wiązały się z realizacją ujętego w Programach¹⁷ celu nr 8 „Psychoedukacja dzieci i rodziców dotycząca szkodliwości nikotyny i alkoholu dla zdrowia i wpływ środków uzależniających na relacje z innymi”.

(dowód: akta kontroli str. 106-117)

Realizacja celu miała nastąpić poprzez zapoznanie uczniów z negatywnym wpływem substancji uzależniających na organizm człowieka, na relacje interpersonalne oraz funkcjonowanie w grupie oraz poprzez pedagogizację rodziców.

(dowód: akta kontroli str. 20-21, 34)

Realizacja zadań Programu nastąpiła w szczególności poprzez następujące działania z zakresu profilaktyki narkomanii (uniwersalnej) w wybranych klasach:

¹⁶ Modelowe procedury postępowania nauczycieli opracowane w ramach jednego z modułów Krajowego Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzieży.

¹⁷ Szkolny Program Profilaktyki na lata 2010/2011, 2011/2012.

- w latach 2010/2011,

- zajęcia prowadzone przez wychowawców klas, w formie pogadanek, wykładów lub prezentacji multimedialnych na których zapoznano uczniów z zagrożeniami ze strony dopalaczy i uzależnień (w tym w oparciu o materiały otrzymane z Biura Pełnomocnika ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych);
- zorganizowanie konkursu z wiedzy „Uzależnienia a zdrowie”;
- przeprowadzenie zajęć poruszających zagadnienia związane z unikaniem kontaktów z używkami w formie konkursu plastycznego;
- zrealizowanie przez wychowawców klas I-III programu „Cukierki”;
- rozmowy z rodzicami, w których poruszana była tematyka narkotyków.

(dowód: akta kontroli str. 105, 110-112, 122, 154)

- w latach 2011/2012,

- rozmowy psychologa na godzinach lekcyjnych, na temat negatywnego wpływu substancji uzależniających na organizm człowieka;
- rozmowy oraz zaprezentowanie filmu edukacyjnego dotyczącego substancji uzależniających i jego skutków;
- poruszanie w ramach godzin wychowawczych tematyki skutków używek (w tym w oparciu o materiały uzyskane z Biura Pełnomocnika ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych);
- zorganizowanie konkursu wiedzy pt. „Uzależnienie a zdrowie”, konkursu plastycznego pt. „Trzymaj formę” oraz konkursu „Narkotyki nie, to nie dla mnie”;
- zrealizowanie przez wychowawców klas I-III programu „Cukierki”;
- zorganizowanie spotkania z przedstawicielem Policji, dotyczącego zagrożeń związanych z używaniem narkotyków;
- przedstawienie informacji przez wychowawców na temat dopalaczy w formie prezentacji multimedialnej oraz skutków działania substancji psychotropowych
- zorganizowanie dla rodziców szkolenia przeprowadzonego przez pracownika Uniwersytetu Zielonogórskiego z wydziału resocjalizacji dotyczącego uzależnienia od substancji psychoaktywnych oraz prowadzenie z rodzicami rozmów na zebraniach, w których poruszana była tematyka narkotyków.

(dowód: akta kontroli str. 94, 105-109, 113-117, 122, 154)

Odnosząc się do przyczyny nieobjęcia wszystkich klas wszystkimi tematami związanymi z uzależnieniem, Małgorzata Dmuch wskazała, że niektóre tematy realizowano w wybranych klasach, do których uczęszczało najwięcej dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo, z pogranicza patologii, zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

(dowód: akta kontroli str. 188)

W zakresie profilaktyki selektywnej¹⁸, przeprowadzone zostały przez psychologa/pedagoga zajęcia socjoterapeutyczne dla uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym. Ich podstawą były opinie z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej o zagrożeniu niedostosowaniem społecznym.

(dowód: akta kontroli str. 107, 109)

Grażyna Dumańska - pedagog szkolny, określając sposób ochrony uczniów uczestniczących w takich zajęciach przed stygmatyzacją czy uprzedzeniami ze strony społeczności szkolnej stwierdziła, że w każdym przypadku udział dziecka w zajęciach był potwierdzony pisemną zgodą rodzica, godziny zajęć ustalano indywidualnie, bez informowania pozostałej części zespołu klasowego o zaleceniach dla danego ucznia/uczennicy, czas realizacji zajęć przewidywał godziny przed lub po obowiązkowych zajęciach lekcyjnych, wszelkie rozmowy i konsultacje z uczniami prowadzone były w sposób indywidualny, bez udziału osób trzecich.

(dowód: akta kontroli str. 118-119)

b) Podmioty zewnętrzne, w ramach realizacji programów profilaktycznych dotyczących narkotyków, przeprowadziły w Szkole szkolenia¹⁹:

- jedno w latach 2010/2011 w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki, prowadzone dla nauczycieli przez przedstawiciela Biura Pełnomocnika ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dotyczące dopalaczy, w którym uczestniczyły 2 osoby (psycholog i pedagog) spośród 78 osób należących do kadry pedagogicznej (co stanowiło 2,6 % ogółu);

- trzy w latach 2011/2012, w tym:

- szkolenie dla nauczycieli, prowadzone przez przedstawiciela Towarzystwa Rozwoju Rodziny dotyczące agresji i przemocy w szkole w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki, w którym uczestniczyły 3 osoby (2 pedagogów i psycholog) spośród 85 osób należących do kadry pedagogicznej (co stanowiło 3,6 % ogółu);
- szkolenie dla nauczycieli, prowadzone przez przedstawiciela Głównego Inspektora Sanitarnego, dotyczące nowych zagrożeń-uzależnienia w ramach programu „Nie pal przy mnie proszę”, w którym uczestniczyło 2 nauczycieli, spośród 85 osób należących do kadry pedagogicznej (co stanowiło 2,4 % ogółu);
- szkolenie dla nauczycieli, prowadzone przez przedstawiciela Biura Pełnomocnika ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, dotyczące „dopalaczy”, w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki, w którym uczestniczyło 18 nauczycieli, spośród 85 osób należących do kadry pedagogicznej (co stanowiło 21,2 % ogółu).

(dowód: akta kontroli str. 90, 92, 120)

Z tytułu uczestnictwa w ww. szkoleniach, Szkoła nie poniosła żadnych kosztów.

(dowód: akta kontroli str. 120)

c) Wszystkie zaplanowane działania przewidziane w rocznych planach wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli, obejmujące doskonalenie umiejętności profilaktycznych nauczycieli poprzez uczestnictwo w szkoleniach/konferencjach zostały zrealizowane, zgodnie z dyspozycją zawartą

¹⁸ W latach 2010/2011 i 2011/2012.

¹⁹ Wszystkie szkolenia wynikały z planów doskonalenia nauczycieli.

w § 2 pkt 5 rozporządzenia w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem. Szkoła nie ponosiła kosztów z tytułu uczestnictwa w nich. Dodatkowo, w roku szkolnym 2011/2012 odbyło się szkolenie (nie ujęte w planie), w którym uczestniczyło 18 nauczycieli, dotyczące uzależnień od substancji psychoaktywnych.

(dowód: akta kontroli str. 90-93)

d) W roku szkolnym 2010/2011 na spotkaniu z rodzicami poruszana była tematyka „dopalaczy” w oparciu o konspekt takiego spotkania, sporządzony przez Ośrodek Rozwoju Edukacji. Natomiast w latach 2011/2012 przy współpracy ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Szkoły został zorganizowany wykład dla nauczycieli i rodziców, przeprowadzony przez pracownika Uniwersytetu Zielonogórskiego, dotyczący uzależnienia od substancji psychoaktywnych. O spotkaniach rodzice informowani byli za pośrednictwem informacji umieszczonej w „zeszycie kontaktów z rodzicami”, na stronie internetowej oraz informacji umieszczonej na tablicy przy wejściu głównym do szkoły. Natomiast w roku szkolnym 2011/2012 informacja o możliwości uczestniczenia w wykładzie obejmującym tematykę dopalaczy umieszczona została również w dzienniku elektronicznym.

(dowód: akta kontroli str. 122-130)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.2. Działania profilaktyczne dotyczące dopalaczy

Opis stanu
faktycznego

Żadne działanie ujęte w Programach²⁰, w celu poświęconym profilaktyce uzależnieniom, nie traktowało wyłącznie o zagadnieniu/zagrożeniach wiążących się z „dopalaczami”. Małgorzat Dmucha wyjaśniła, że środki te z uwagi na swoje działanie zostały potraktowane jako „substancje uzależniające”. Biorąc pod uwagę ich skład i wpływ na zachowanie człowieka pod ich wpływem, zaliczono je do środków o działaniu psychoaktywnym, uzależniającym. Nauczyciele zgodnie z programem profilaktyki przeprowadzili pogadanki w tym zakresie, natomiast w oddziałach klasowych w których stwierdzono podatność na takie bodźce, przeprowadzono godziny wychowawcze. Przeprowadzono także dla rodziców i nauczycieli szkolenie w tym zakresie (2011/2012).

(dowód: akta kontroli str. 20-21, 34, 189)

W Szkole przeprowadzono zajęcia obejmujące tematykę „dopalaczy” w roku szkolnym 2010/2011 - dla uczniów dwóch spośród sześciu klas IV oraz jednej spośród siedmiu klas VI, a w roku szkolnym 2011/2012 - dla uczniów jednej spośród pięciu klas IV oraz jednej spośród sześciu klas V.

(dowód: akta kontroli str. 105, 110-112, 113-117)

W zajęciach nie wykorzystano materiałów zaproponowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w opracowaniu „*Profilaktyka używania nowych narkotyków tzw. dopalaczy przez młodzież. Oferta działań profilaktycznych adresowanych do dyrektorów szkół, kadry pedagogicznej, rodziców, uczniów oraz organów prowadzących.*” Prowadzący zajęcia oparli się na materiałach dotyczących dopalaczy sporządzonych przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną we Wrocławiu. W opinii nauczycieli przeprowadzających zajęcia materiały te były wystarczające.

²⁰ Dotyczy Programu na lata 2010/2011 i 2011/2012.

(dowód: akta kontroli str. 117)

Małgorzata Dmuch wyjaśniła, że rozmowy dotyczące dopalaczy zostały przeprowadzone we wszystkich klasach IV-VI, jednak nie we wszystkich temat dopalaczy był tematem na całą godzinę lekcyjną. Tylko w klasach, do których uczęszczało najwięcej dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo, z pogranicza patologii, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, temat dopalaczy zajął całą godzinę lekcyjną.

(dowód: akta kontroli str. 189)

Spośród 3 szkoleń których tematyką były „dopalacze”²¹, w 2 szkoleniach uczestniczyli pedagodzy oraz psycholog. W jednym szkoleniu (wykładzie) uczestniczyli nauczyciele oraz rodzice. W latach szkolnych 2010/2011 na zebraniach z rodzicami poruszana była tematyka dopalaczy, w oparciu o konspekt takich spotkań przygotowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji pt. Nowe zagrożenia – „Dopalacze”. Materiały te wskazywały antynarkotykowy telefon zaufania, internetowy adres antynarkotykowej poradni oraz adres informatora na temat placówek udzielających pomocy osobom z problemem narkotykowym. Dane te zostały przekazane rodzicom.

(dowód: akta kontroli str. 90-94, 122-124, 126-130)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.3. Ewaluacja końcowa Szkolnego Programu Profilaktyki

Opis stanu
faktycznego

Wynik ewaluacji zawarto w sprawozdaniach z realizacji Programów oraz informacji o rodzajach zachowań uczniów, w związku z którymi nastąpiła interwencja psychologiczno-pedagogiczna. Sprawozdania z realizacji Programów wskazywały, jakie działania w ramach postawionych celów strategicznych zostały zrealizowane. Sprawozdania za rok szkolny 2010/2011 dodatkowo zawierały wskazówki dotyczące częstotliwości i rodzaju działań profilaktycznych, a te dotyczące roku szkolnego 2011/2012 również efekty podjętych działań profilaktycznych. Każde ze sprawozdań przyjęte zostało przez Radę Pedagogiczną, która sformułowała wnioski dotyczące zrealizowanych działań oraz wskazówki dotyczące działań podejmowanych w przyszłości.

(dowód: akta kontroli str. 131-154, 155-175)

Małgorzata Dmuch odnosząc się do sposobu wykorzystania doświadczenia nabytego przy wdrażaniu programów w kolejnych latach wyjaśniła, że z roku na rok uczeń jest poddawany coraz większej presji w związku z coraz obszerniejszymi oczekiwaniami w stosunku do niego, włączono zatem do Szkolnego Programu Profilaktyki treści dotyczące radzenia sobie w sytuacjach trudnych (stres szkolny). Zaistniałe zdarzenia w Szkole spowodowały poszerzenie Programu Profilaktyki m.in. o zwiększenie ilości zajęć socjoterapeutycznych wobec coraz większej ilości dzieci z orzeczeniem o niedostosowaniu społecznym oraz pochodzących z rodzin zagrożonych patologią.

(dowód: akta kontroli str. 187)

Porównanie Programu na rok szkolny 2009/2010 z Programem na rok 2010/2011 wykazało poszerzenie programu na lata 2010/2011 m.in. w zakresie stresu szkolnego o krąg adresatów wskazanych w wyjaśnieniach.

(dowód: akta kontroli str. 24-63)

²¹ W latach szkolnych 2010/2011, 2011/2012.

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.4. Podejmowanie działań interwencyjnych

Opis stanu
faktycznego

W latach szkolnych 2010/2011, 2011/2012 nie wystąpiły incydenty, a Szkoła nie podejmowała interwencji związanych z używaniem, posiadaniem lub rozprowadzaniem środków odurzających lub substancji psychotropowych.

(dowód: akta kontroli str. 182)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.5. Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Opis stanu
faktycznego

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w Szkole na rzecz uczniów była udzielana na zasadach określonych w rozporządzeniach w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach²², przez pedagogów szkolnych oraz psychologa²³.

(dowód: akta kontroli str. 198)

W latach 2010/2011 i 2011/2012 pomoc psychologiczno-pedagogiczna w formie zajęć socjoterapeutycznych udzielona została odpowiednio 18 i 37 uczniom. Na zajęciach tych problematyka uzależnień (alkoholowa i narkotykowa) nie była tematem wiodącym, lecz jednym z zagadnień poruszanych w kontekście sposobu reagowania w różnych sytuacjach życiowych, relacji z otoczeniem oraz stanów emocjonalnych człowieka. Podstawą prowadzenia zajęć socjoterapeutycznych były orzeczenia Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej o niedostosowaniu społecznym lub wiedza psychologa/pedagoga o przebywaniu dziecka w środowisku o wysokim ryzyku patologii.

(dowód: akta kontroli str. 183-184)

Szkoła współpracowała z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną. Łącznie w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 odbyło się 11 spotkań kadry psychologiczno-pedagogicznej Szkoły z pedagogiem i psychologiem z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, z czego w roku szkolnym 2010/2011 - 6 spotkań, a w 2011/2012 - 5 spotkań.

Na spotkaniach omawiano bieżące sprawy dotyczące uczniów, diagnozowanie, określanie specyficznych potrzeb edukacyjnych.

(dowód: akta kontroli str. 183-184)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

²²Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 11, poz. 114).

²³ W latach 2010/2011, 2 pedagogów i psychologa, w latach 2011/2012 3 pedagogów i psychologa.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²⁴, wnosi o ustalanie Szkolnego Programu Profilaktyki w uzgodnieniu z Lubuskim Kuratorem Oświaty, w sytuacji określonej w art. 54 ust. 4 ww. ustawy.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, dnia 5 grudnia 2012 r.

Kontroler
Anna Tronowicz
specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

Wicedyrektor
Andrzej Aleksandrowicz

.....
podpis

.....
podpis

²⁴ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.